

László Ferenc

zenetörténész (Kolozsvár, Románia, 1937. május 8.)

Apai ágon olyan családból származom, amelyben a Székelyföld polgárosulása óta senki sem folytatja apja mesterségét. Dédapám volt az első, aki a hagyományosan székely „gazdálkodó és katona” státust elhagyva varga lett Sepsiszentgyörgyön; nagyapám természetrajztanár és világhírű ősrégész volt ugyanott; apám kolozsvári református lelkipásztor – amellet tanár és „nemzetiségpedagógus” (ezt nemzetiségelméleti írásainak egy posztumusz méltatója írta róla így), író és szerkesztő, élete estéjén levéltáros és levéltárnok is –, aki szerette volna, hogy négy gyermeke közül bár egy teológiára menjen, de kívánsága nem teljesült. Én zenésznak tanultam, feleségem is zenész, és a mi három gyermekünk egyike sem kívánt erre a pályára lépni.

Fuvolaművészi oklevellemmel fiatal koromban hangversenyezgettem is, zenekari alkalmazott is voltam Nagyszebenben, de a tanítás jobban vonzott. 1971-ben egy emelt fővel letudott nemzetközi hangversenykörút után döntöttem, és eladtam a fuvolámat. Negyvenedik éve vagyok kamarazene-tanár, ebből négyet a kolozsvári zenei középiskolában, majd huszonegy és felet a bukaresti Zeneművészeti Főiskolán dolgoztam le, 1991 ősze óta a kolozsvári zeneakadémián folytatom mesterségemet, egy ideje az ünnepélyes „tanszékvezető egyetemi tanári” beosztásban. Szívem vágya, hogy hetven fölött is taníthassak, ha csak óraadóként is. Számomra nincs szebb ennél a munkakörnél, bár tudom, hogy a zenetörténet nagy kamarazene-tanárai véletlenül sem mint olyanok kerülnek be a lexikonokba – hirtelen Weiner Leó és Kurtág György jut az eszembe –, és a nagy előadóművészek életrajzi cikkeiben is csak a szaknárokat szokták megemlíteni, a kamarazene-tanárt kivételképpen sem.

Az írásra már elemista korom előtt rászoktam. Volt apámnak egy hatalmas, szétverhetetlen Halda írógépe. Ő ültetett eléje és mutatta meg a betűket, hogy melyik melyik, s én ütöttem. „A négy év alatt”, ahogyan az én nemzedékem a bécsi döntés időszakát nevezi, apám országgyűlési képviselő is volt, sok politikai cikket közölt, köztük vezércikkeket is, ami nekem nagyon imponált. A családi folklór szerint egyszer egy nagynéni, aki írógépelni látott, álmélkodva kérdezte: „Ferike, te már tudsz írni? Mit írsz?” „Vezércikket” – volt a válaszom. Nem gyűjtöttem össze pionír (anyaország-magyarul: úttörő) koromban írt cikkeimet, de őrzöm egy jutalomkönyvem, amelyet mint az országos szervezet lapjának kitüntetett munkatársa kaptam. Az írást később, kétkezi zenészként sem hagytam abba. Legkorábbi tudományos dolgozatom, amely bekerült a bibliográfiákba, húszéves koromban jelent meg a főiskola kiadásában, nevem alatt a „III. éves fuvola szakos hallg.” pontosítással. Bach egyik kiváltképpen elvont, ritkán megszólaló művéről, a *Musikalisches Opferről* szól. Nemrég újraolvastam. Kiderült: 1957-ben tudatlan voltam és tudálékosan írtam ugyan,

de gondolatmeneteim végeredményei nagyrészt ma is helytállóak, a tanulmány ma is haszonnal olvasható. Így nekem, ha megérem, 2007 nem annyira hetvenedik születésnapom okán lesz fontos esztendőm (napjainkban egyre többen érik meg a hetvenet, szélhámosok, ingyenélők, Amerikában még egy-egy jogerősen halálra ítélt gyilkos is!), mint azért, mert akkor lesz ötvenéves ez a publikáció, pályám nulladik kilométerköve. 1961 óta tartom magamat hivatásos zenei közírónak. Életem delelőjén a rádióknak és a televízióknak is sokat dolgoztam.

Mint zenetörténész autodidakta vagyok. Szigorúan megválogattam mestereimet, akik írásaiból tanultam. Néhányukkal meg is ismerkedtem, olykor levelet is váltottam velük, de olyan nem akadt közöttük, aki módszeresen tanított, irányított volna. Ezt a hátrányt csak részben tudtam ledolgozni. (Mindazonáltal nem irigylem azokat, akik felnőttkorukban is egy-egy zenetudományos iskola rabjai!) Szakírói habitusomnak egyik meghatározója az említett, mondhatni velem született írásvágy, az apámtól örökölt közírói véna. A másik: a zene iránti olthatatlan kíváncsiságom. Akármit muzsikáltam, mindig foglalkoztatott nemcsak a „mi van a kottában?“, hanem a „mi van a kotta mögött?“ is. Elsősülöttem sem azért jött létre 1957-ben, mert valaki azt mondta volna: „László, foglalkozzék a *Musikalisches Opfer*rel, írjon róla egy húszoldalas tanulmányt!“, hanem azért, mert baráti körömmel addig-addig játszogattam a különös és nehezen megközelíthető művet, amíg vele kapcsolatban annyi tapasztalatot nem szereztem, hogy azt már nem tudtam magamnak megtartani. Harmadik ösztönzőm a tanítványok és a tananyag iránti ragaszkodás volt. Amikor középiskolás fokon tanítottam a kamarazenét, sok Mozartot játszottam. A gyermekeknek nem volt elég a heti egy óra, ezért Mozart-kört alapítottunk, amely vasárnaponként gyűlt össze, és amelynek keretében Mozart zongorás kamarazenéjét nemcsak játszottuk, hanem elemeztük is, versenyeket is rendeztünk belőle. A hetvenes években több Mozart-tanulmányom jelent meg, főleg Bukarestben, románul, egy-egy Budapesten és Salzburgban, németül is. Ezek a tanulmányok egytől egyig „a kör“ tapasztalataiból bontakoztak ki.

A Bartók-kutatás 1970-ben ejtett rabul. Egy irodalmi hetilap, az Utunk felkérésére beutaztam néhány Bartók látta várost az évfordulón közlendő „színes anyagokért“. Bukarest–Brassó–Sepsiszentgyörgy–Szatmár–Nagyvárad–Arad–Temesvár–Nagyszentmiklós – talán ez volt az útvonal. Azelőtt is írtam Bartókról, mint más egyetemes nagyságokról, arra azonban ezen a körúton döbbsentem rá, hogy az ő életében és művében a Csoda öltött testet: maga az egyetemes zenetörténet történt itt, a mi távoli vidékeinken. A hetvenes években még fagathattam személyeket, akik ismerték Bartókot, loholhattam feltáratlan Bartók-kézirat, Bartók-levelek nyomában – mindezt abban a boldog tudatban, hogy amivel foglalkozom, világraszólóan jelentős dolog. Idővel arra is rájöttem, hogy Bartók és műve számunkra, akiknek itt, a politikai Magyarország határain kívül kell élnünk és meghalnunk, élettrajzi-művészi önértékén túl is létünkbe vágóan fontos kincsünk, ama bizonyos „Bartók-modell“ okán. Ebből a felismerésből nemcsak nemzetiségpolitikai publicisztikák születtek, mint a *Bartók magyarsága és a mi magyarságunk* a nyolcvanas években vagy a *Pajzsunk is!* című beszéd, amelyet 1993-ban a nagyszentmiklósi Bartók-szobor felavatásakor mondtam el, előbb magyarul, majd románul, hanem az az elhatározás is, hogy

amit Bartókról tudok, a megfelelő formában és szóhasználatlaltal románul is megírom. Írásaim jegyzékében tizenhárom könyv címlapján olvasható Bartók neve – ezek egyéni írásgyűjtemények, illetve többszerzős tanulmánykötetek, melyeket én kezdeményeztem és szerkesztettem, továbbá levélkiadások, van közöttük kötetnyi nagytanulmány és évfordulós emlékkönyv is –, közülük hét magyar és hat román. Aligha tévedek, amikor úgy tartom, hogy Bartók (az ő számára is kimagaslóan jelentős!) román kapcsolatrendszerének én vagyok a legtájékozottabb ismerője.

Bach, Mozart és Bartók mellett természetesen más egyetemes nagyságokról is közöltem ezt-azt (például önálló kötetet Liszt 1846–47-es sorsfordító hangversenyútjának bánági, erdélyi, havasalföldi, moldvai és bukovinai szakaszáról), de kismesterekről is, akik csak honi viszonylatban jelentősek. (Annyit közöltem az Erdélyben letelepedett Beethoven-kortársról, Philipp Caudelláról, hogy egy rosszmájú barátom szerint felírhatnák a sírkövemre: „Itt nyugszik L. F., a Caudella-kutató”) Zenetörténész vagyok, de az elemző zenetudományt is művelem.

Amióta szabad Romániában szervezkedni és román állampolgároknak szakmai szervezetekbe belépniük (magyarán: a Ceaușescu-házaspár kivégzése óta), számos társaságba léptem be, és még több polgári szervezetet kezdeményeztem magam. Utóbbiak mintegy felerészt ma is megvannak. Bizonyos közegben már-már világhírű a Román Mozart-társaság, amelynek tíz, éventéki fesztiválját rendeztem meg, és amelynek 1990-ben bekövetkezett szívkoszorúér-balesetem óta csak tiszteletbeli elnöke vagyok.

Pályám első díját a Román Akadémiától kaptam, 1980-ban megjelent magyar (!) Bartók-könyvemért. Kitüntetéseim közül leginkább a Kriterion Koszorúnak örvendtem és az Osztrák Becsületkereszt ért a legváratlanabbul.

Mivel vegyes házasságot kötöttem – feleségem erdélyi szász, Ilse L. Herbert –, gyermekeink csupa bibliai, idegen nyelveken is csaknem ugyanúgy kiejtett keresztnevet viselnek: Éva, Péter, Márk. Unokáink: Dániel és Anna.

Rejtő Ildikó

tórvívó, szakedző (Budapest, 1937. május 11.)

Nagyszüleim Németországából települtek át a Szepességre a XVIII. században.

Apám Besztercebányán született, mivel apai nagyapám erdőmérnök volt, Kolozsvárra lett áthelyezve, és ott nőtt fel.

Nagyszüleim sírja még ma is megvan a Házsongárdi temetőben.

Nagyapám magyarosította a nevét Rennerről Rejtőre.

Édesapám Budapesten, a Műszaki Egyetemen gépészmérnöki diplomát szerzett, itt ismerte meg édesanyámat.

Szüleim első gyermekeként születtem meg 11 évi házasságuk után, másfél éven belül pontosan napra lett még két húgom, Emőke és Tünde. Akkoriban ritkaságszámba menő szép neveket kaptunk.

Két-három éves lehettem, amikor az utcán sétálva előreszaladtam egészen az autóra, kiabáltak utánam, de nem álltam meg, ezért kaptam egypár verést a fenekemre.

Szüleim gyanút fogtak, vittek a fülszetre, ahol nagyfokú halláskiesést állapítottak meg. Vittek logopédushoz, hogy megtanuljak szájról olvasni, és legalább az anyanyelvemen tudjanak velem szót érteni.

Nem jártam speciális iskolába, mindig az első padban ültem, minden segítséget megkapva tanáraimtól és osztálytársaimtól.

Emlékszem, serdülőkoromban meglátogatott minket egy távoli rokonunk, Lisa néni, aki jó szakember volt az asztrológiában, grafológiában,

értett a kézelemzéshez is. Közvetlenül a háború után olyan kilátástalannak tűnt minden, ezért anyám kíváncsi volt a gyerekei sorsára. Tenyerünket megnézve nálam hihetlent jósolt, szó szerint így mondta: „Ez a kislány be fogja járni

az egész világot.”

Szüleim mondták, hogy ez tévedés lehet, de Lisa néni váltig állította, hogy ez így lesz. Megnézte az írásomat is, valamit látott a kezemben, amivel nagyon ügyesen fogok bánni. Karmestéri pálca semmi esetre sem lehet egy hallássérült kislány kezében, valami más, de arra már nem tudott rájönni.

Hirtelen megnöve hátgerincferdülés alakult ki nálam, ezért gyógytornáztam.

Anyám a gerincferdülésem miatt sírva panaszkodott az általános iskolai testnevelő tanárnőmnek, név szerint dr. Kovácsné Nyári Magdának, aki az 1950-es években válogatott vívónő volt. Ő tanácsolta, hogy a vívás biztosan javítana a gerincferdülésemen. Mivel jobb irányba hajoltam, a bal kézzel való vívást ajánlotta, és, mit tesz Isten, balkezesnek születtem. Ez a korrigálás akképpen történik, hogy a vívóállásban a szabadon lévő kar a fej mellett kell hogy legyen, így megemelkedik a váll, és a fegyvert tartó kar a vállal együtt leereszkedik. Ezzel az ellentétes beállítással lehetett javítani a gerincferdülésemen. Az évek során meg is lett az eredménye, sikerült valamelyest „egyenesbe jönnöm”.

Visszatérve Nyári Magdához, ő egy másik iskolában éppen vívótanfolya-

mot vezetett, ahol megkezdhettem az első vívólépéseket.

A sors iróniája, hogy Nyári Magda a 16 év korkülönbség ellenére idővel jó barátnóm lett, és az 1958-as vb-n a magyarok közül mi ketten kerültünk be a döntőbe, ahol én harmadik lettem, ő ötödik.

Nem tűntem fel üstökösként, szép lassan fejlődtem, nagyon jó tempóerzékkel és gyorsasággal rendelkeztem, éreztem, hogy ezt, a vívást, nekem találták ki.

Nagynevű vívómesterek, mint Nagy Árpád, Gellért Alfréd és végül Hatz József („Szepi bácsi”) kezei közé kerültem.

Luxemburgban 1956-ban ifjúsági világbajnoki címet szerezve elindultam a világ körüli útra, amelyet 1999-ben szintén Luxemburgban veterán világbajnokként fejeztem be. Összesen huszonkettő vb-n, öt olimpián és számtalan nemzetközi versenyen vettem részt, nyolc világbajnoki és két olimpiai aranyérmét szerezve.

Meg kell említenem édesapámat is, aki szintén sokat segített nekem, a versenyeken jegyzetelt, időben szólt nekem, amikor fel kellett készülnöm a következő csörtére. Megvette az összes újságot, amelyben közölték az

eredményeimet, ezek a cikkek tíz albumot tesznek ki fényképekkel illusztrálva, nagy élvezettel és büszkeséggel készítette el őket.

A sportnak köszönhetem, hogy le tudtam küzdeni a kisebbségi érzésemet és egyenrangúvá váltam az egészséges sportolókkal.

Sikereimet teljesen egészséges sporttársaim között jelentős többleterőfeszítéssel értem el. Eredményeimért a CISS (Maryland, USA), a Siketek Nemzetközi Sportbizottsága, amely a NOB által is elismert szervezet, Az Évszázad Siket Sportolója (1924–2000) kitüntető címet és a vele járó gyönyörű serleget adományozta.

Ha újra megszületnék, ismét ezt a sorsot választanám, mert olyan emberek között éltem le az eddigi éveimet, akik a legnagyobb figyelmességgel, jóindulattal és szeretettel voltak irántam, segítve az élet nehézségeinek leküzdésében.

Nagyon örülök az életnek és elégedett vagyok, van egy jó férjem, lányom, és remélem, még megérem azt is, hogy unokáim legyenek.

Lászlóffy Aladár

költő, író (Torda, Románia, 1937. május 18.)

Testem a kor leltári tárgya. Későre jár: ez már a XX. század vége lesz, ilyenkor inkább olvasni szokás. Régi hamu a régi lapok között: már más esteken is jártam itt. Hiszen annyit utazom. Jártam a városokban, és jártam az életemben, jártam még egyszer, sokszor a gondolat lassan felépült papírvélencéjében, ahol közlünk valaki most is épp dolgozik, lakozik, él, és álmomban időnként levelet ír az emberiségnek. Amit egykor tudtam már, gondoltam a világról – mint régi lacím vár valahol, várja ezeket a pillanatokot, ahogy következnek. Különös az, hogy nemcsak engem, az egészet küldték valahová 1937 előtti valóságok és hangulatok. Persze, nekem most is, mindig az *akkor* van, hogy engedhetné ezt szívesen a *most*.

Igazi szülőföldünk egy kor. Esős májusi délután, nyitott ablakkal, s Vivaldi, mintha sosem múlna el az élet, miközben minden eleme kiált, hogy kötelező korokból való, különböző korokból, hogy egyiknek el kellett múlnia azért, hogy a másik sorra kerülhessen. És sírok az időben, örömből. És békében vagyok a nekem jutóval, itt veletek, akiktől tartanom kellett, mert életemben laktok, főleg szövevényeim, mikor így is eléggé egyedül vagyok, egyedül a látható jelenben, mikor már különbséget teszünk a jelenek között is, a rokonság tisztai ízei érdekében. Ősök és utódok reggele ez az alkony. Elég okom volna az elégiára akkor is, ha én megmaradnék, csak a többiek múltak volna el. Mert hol vagyok én nektek, én, aki egyedül érzem *már* és *még* tragikus szerelmét, s itt nyom el éppen az álom, mint a megszületés! Testem a kor leltári tárgya. S bármelyik kort választottam volna búvóhelyül vagy leshelyül, egyforma veszélyben forogtunk volna végig. Vagy közben mégis sérthetetlen vagyok; vagy közben a világirodalom is felnő, ahogy a remény halmozódik, felnő a költő, beteljesedik sok-sok életkora, eljut az öregségig, még ha fiatalon is halt el? Vagy úgyszemint számít, csak elaludt a szomszéd versben, miután kedves fiatalember volt fiatal társaival, mogorva öregember lesz öreg kortársaihoz? Ezekből a batarakból lesznek a gyávák, ezekből a tisztákból lesznek az árulók, vagy ezekből a megtört szemű öregekből lesznek ezek a szép szál legények? Lehet vigasz, hogy én már Goethében is elmúltam, s Dante bennem is fenyegetőzik, ezért mit számít tulajdonképpen, hogy mi történik velem. Ez a mai kaland, ez a mai veszély, ez a mai bánat csak valakinek szól. ÉN nem ÉN lehetek, ha ilyen személynéző dolgokkal akarnak összefüggésbe hozni. Könyv, papír, ceruza világosságán valami van itt: ez a késői öröm, mely akár csak itthon ülve is a legszélsebb kaland, folyton a nagy kockázat, ezért érezhetem bátran egyedül az egyedüllétet. Egész vagyok és egészséges. Engedjétek hozzám a betegségeket. Birkózzanak meg ők azzal, amit az idő nem bírt még elintézni bennem, lássunk egy pusztulást, ha lesz még ilyen, ha mégis nem ÉN vagyok valamiben

az erős, a legerősebb. Tíz fölösleges gond már behatolt a szerkezetbe, hallom, hogy szaporodnak, ez már a láz, a délután ötkor érkező próbahalál. Valahol úgyis készen áll már minden szó, szöveg, muzsika, köszöntő és megemlékezés arra az alkalomra is. Látom én, felőletek nézve is látom a harcok mindenik végét, ezt a befejezést is: ez az *itt* nektek az az *ott* lesz, ahol mégis mi vagyunk. Engedjétek hozzám a helyzeteket. Van olyan évforduló is: nem dátum, hanem kor szerint aktuális. Érkezik csendes zongorahang, mint néhány sor valami múlt századi szerelmes levélből. Apollinaire sem öregúr már, most, hogy egyidősek lettünk. Épp utazom el Apollinaire mellett. Mert mint a városok, olyanok a halott költők is: valahol az út két oldalán terülnek el. Egy képlet Európából. Csak itt van ilyen, és máshol, ahol mély a múlt. Egy korból még a félálomban hallott érthetetlen szövegek, a rádiózás árnyéka is jellemző és maradandó üzenet. Ezt azok értik legjobban, akik az összes nyelvekben az összes madár- és leányneveket összeolvassák egyetlen szóhoz, akik először becézték Alaszkát, s nyugodtan bízták a legtürelmetlenebb tévedőkre a könyvvé szabadult energiákat. Hány világot értek azzal, hogy megértik? Hány életet érdemeltek volna ugyanazért? Már nincs olyan, ami nincs, már csak olyan van, ami van. Mindig is mondták ők, a halott költők, akik maguk mögött hagyták rég az értelem számára lehetséges jövőt is. Ó, ti kozmikus időhatározók! Piroslík már a fákon a levél – jegyzi meg Petőfi, nem mintha nem látná ezt akárki, hanem mert most Ő kiált, vagy sóhaj, vagy csak ír, s az írásnak szövege kell hogy legyen, mert más napok nem lettek számunkra itt élve a gondolat önkívületéig és vissza, csak tudunk valamit másról, hát ezekkel a napokkal kellett megpróbálni arról a tudásról beszélni. A nap körül nemcsak bolygók, de égitest-befejezettségű idők is keringenek. Minek hol a helye? Azt mondom: az alkalmi, idei virágsziromnak is a nyelv Mengyelejev-táblázatán, azt mondom s odaírom, és megtanuljátok. És belebeszélnek mások is a költeménybe. Egyetlen titka ez: az időrend. Lám, ha sorra jöttek, valamilyen sorrend szerint, külön-külön – megérthető lett, felfogható volt. A kezed ügyében álló örök telefonkagylóba mindig a kábel teljes hozamát önti a világ. A teljes eddigi szótár – erre csak a teljes szótárral felelhetek. A teljes szerelemmel, a lehető legtöbb nemű: kétnemű kommunikációban. Ezért a legnagyobb a költők szerelme, mert mögöttük állsz, mikor a költeményt olvasod, arccal a könyvlapnak, s elnézel a Júliák irányába. De hát állj csak oda a Júliák kórusa mögé, a papírvirágok girlandjai alá, a Csinszka-szakszervezet teadélutánján, és nézz át ide, nézz el a világirodalom vonulata felé: mogorva-kék távoli férfi hegylánc. Kíméletlenek ebben. Pedig fáj. Pedig én is oda vágyom, úgy vágyom vissza oda magunkba, hova sose ér el a közös halál. Annyit bántottak, ingereltek, ijesztettek, hogy mintha már sejtene: én nem is a saját sorsom menekítem, és rá akarnak venni, hogy hagyjam, ami pusztul, bennem, akárhol, nézzem, hogy pusztulunk, hiszen úgyis mindegy nekem, csak a helyzetem nehezítem. Mit törődöm én személy szerint azzal, hogy mennyivel enyhítette a tavasz a diktatúrákat! Károly, Ferenc, Henrik, Szulejmán. Nekem mindig csak csonka birodalmak jutottak, s teljes családdal lakni benne. Megint nem tudod, mi történik az országgal, csak élsz tovább, mintha az egyszer megért élet, az egyszer meggondolt gondolat soha többé már nem a te dolgod volna. Így marad el mögöttünk, de nem végérvényesen, az élet. Az élet pedig több, mint te, és kevesebb, mint az ország! Sötét tónusú

angol történetek a tengerifű-halászkokról. Napos Dél-Itália kosztümös áriákban, éhes és ingerült Afrika, Ázsia. Szőke jégmezők emberelőtről. És te megint nem! És én soha többet! A szerkezet működik. Most száll le, percről percre most leszáll az este, pillanatról pillanatra sötétebb lesz, sokkal gyorsabban múlnak a napok, mint az előző órákban, és aztán mintha csak újra megállna az idő: egy félóra múlva teljes sötét lesz sokáig. Akárcsak én, aki így gyorsulok fel a tennivalók előtt, és megállok hosszú gondolatlan életdarabokra, amikor csak vagyok, magam előtt is észrevétlen, még ez a szellem-szerkezet is észrevétlenül meghúzódhat egy emberben, miután, mindent nyugtalanítóan, rengett, robogott, rajzott alkonyatig, rengetett, remegtetett, ringatott mindent napkeltéig. Hasznos társaság voltam mégis magamnak. Megtanítottam olvasni, várni, kibírni, szeretni, elviselni, ragaszkodni, és idegen nyelvekből fordítani, belefeledkezve az anyanyelvbe. Mióta megvagyok! Ki tudja, ki mire milyen hatással van, ha így összekerültünk hosszabb időre! Ki tudja, ki milyen hatással lehet önmagára az alatt az elég hosszú, túl hosszú együttlét alatt, amíg élhet! Végül is ó, te legtisztéletreméltóbb összes ismerőseim között, te én magam, akiért a legkevesebbet tehettem mindennapos látszatok ellenére, akire a legkisebb tekintettel voltam végig, akit minden munkára fogtam, és fegyelmeztem a legláthatatlanabb, tehát legmegalázóbb parancsokkal, – hát foglalj helyet, szegény öreg, ki bennem laksz, és zajtiszta, szenvedélyszünetnyi percekben tanítani próbálsz, örömmre, őket, te, aki én; mostanában sokat hagylak egyedül, mint hosszasan beteg gyermeket, akit már megszoktak így, aki már megszokhatta, hogy elfoglalja magát játékszereivel. Borús tavaszi reggelen nézem, nézem, hosszán nézem ezeket az ismerős fényeket, és most: a mozdulattól látom a fehér mókusként lezuhanó, túlsúlyba gyúlt nyári havakat a felső világágról. Mi ez a látomás? Mi ez a kegyelem, hogy ahogy szeretném, valóban egyszerre látom mindezt, csak idő osztja; s én ismerem ezt az időt! Istenem, kezdjél megőrizni engem. Tudok, tudok, de viszem, viszem, viszem, a semmi felé. Kiáltok Bartók-nyelven, s helyi szél viszi, repíti előttem a világ fülét, és századvégre itt fekszenek előttünk ifjúságunk holtteste. Mit ér a költő, mikor körülötte annyi milliárd Galilei készül visszavonni a tanításait. Lelkem a kor lelteri tárgya.

Rauliff Medé

Józsa Bálint

szobrászművész (Debrecen, 1937. május 27.)

Szülei: Józsa György gépészmérnök, Herszényi Márta tanár. Mindketten erdélyi születésűek.

Felesége: Székely Éva tanár.

Gyermekei: Márton (1968), István (1980).

Tanulmányok:

1955 Művészeti Gimnázium, Budapest, festő szak. Magyar Iparművészeti Főiskola, Budapest, szobrászdiploma. Tanára Borsos Miklós volt.

1961-től szobrászművész és tanít a Magyar Iparművészeti Főiskolán. 1963-tól tanársegéd, adjunktus, 1981-től egyetemi docens, 1992-től egyetemi tanár, a plasztikai osztály vezetője. 1997-től plasztikaműterem-vezető.

2004-ben ment nyugdíjba.

A negyven év oktató munkája során és a szakmai tevékenységében is a hazai vizuális kultúra elterjesztése, fejlesztése volt a célja.

Munkáiban a kifejező újkonstruktív irányzat követhető nyomon.

Az Iparművészeti Egyetemen hatékony formatani programot és oktatási módszert alakított ki, és elfogadott rendes tantárggyá tette a rajz és mintázás mellett az úgynevezett formatan tárgyat.

1968 óta nyaranta Szigligeten él és alkot.

Jelentősebb köztéri alkotásai:

1974 Szeged, a Biológiai Kutató Intézet előtt a Gömb térplasztika (rozsdamentes acél, 300 cm)

1980 Balatonfüredi Szív-kórház, Háromkaréjos plasztika (rozsdamentes acél, 180 cm)

1985 Budapest, a Karolina úti Haematológiai Intézet előtt a Lükttetés térplasztika – nyilvános szoborpályázat elnyerése (rozsdamentes acél, 700 cm)

1989 Szeged, az Új Klinika központi aulájában Mobil plasztika (rozsdamentes acél, 2200 cm)

1990 Budapest, a Kunigunda utcai új tv-stúdió előtt a Vízjáték (rozsdamentes acél, 600×300×240 cm)

2000 Székesfehérvár központjában a Millenniumi emlékjel – nyilvános szoborpályázat elnyerése (rozsdamentes acél, gránit, 300×300×240 cm)

2002 Paks: Dinamika szökőkút-plasztika (rozsdamentes acél, 270×270×270 cm)

Díjak:

1968 Balaton Nyári tárlat szobrászdíja

1975 Képző és Iparművészeti Lektorátus Nívódíja

1987 Munkácsy-díj

1991 Koblenz, Handwerkskammer Fém és fény című kiállítás különdíja

1999 Apáczai Csere János-díj (tanári tevékenység elismerése)

Németh János

vendéglátó (Iharos, 1937. május 27.)

Anyám, Káldi Julianna, a Káldi-féle bibliafordító családjából származtatja magát. A Káldi-féle biblia meghatározó volt családunk számára, nagybátyám is kántortanító volt. Nem úgy édesapám, aki erősen vitatta a katolikus tanok egy részét, melyek nagy hatással voltak rám, a környezetemre, aminek későbbi hatásaként elhatároztam, hogy vallást változtatok. Tetszettek azok a vallások, melyek egy Istent hirdettek (például: zsidó, iszlám), közülük az iszlámot választottam.

A későbbiek során tagja voltam a Magyar Iszlám Szövetség megalakítói szűk körének, akik a magyar államban újfent bejegyeztették vallásunkat. Dr. Mihálfi Balázs révén sejtet is választottunk, aki többször is lefordította magyarra a Koránt. Segítségemre volt az osztrák nagykövetségen, hogy vízumot kapjak mekkai zarándokutamra. Nem kis kockázatok árán Germanusz Gyula után a szocialista rendszerből (1989. december 28-án) lehetőségem nyílt megtennem a mekkai zarándokutat. Édesapám származását horvát nemzetiségére vezette vissza (nagyapámat és apám testvéreit Pozsegovicsnak hívták). Baté községből jártam a Kaposvári Élelmiszeripari Technikumba, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogtudományi karára.

Kevés munkahelyem közül kiemelném a fonyódit, a fonyódi Bambi- és ásványvízüzem, melynek vezetője voltam. A fonyódi ásványvíz gyártását és országos értékesítését üzemvezető koromban vezettem be. Nem bánom a rám ragasztott jelzót („Bambi- király”), mert tán nem is volt rossz ital, vagy az ifjúságunk tette széppé ezeket az emlékeket.

Itt kellene megemlíteni, hogy verselésre is adtam a fejemet. Politikai verseim mellett köszönöm az én Istenemnek, hogy egy kis ifjúságot és humort meghagyott számomra idősebb koromra is. Ebből adódóan átírtam a Toldit, *Új pajzán Toldi* címen, eléggé bizarr szóhasználat, melyet csak a keményebb humorra edzettek vettek igazán „komolyra”. Lőwy Árpád-díjat kaptam érte, a merészebbek a rádióban és a tévében is idézgetnek belőle. A másik kiadott könyvem már sokkal merészebb: a halállal kapcsolatos találkozást próbálja ecsetelni, igen pajzán módon, sírfeliratokon keresztül. A vélemények a könyvről igencsak megosztottak, címe: „Itt ülök a halál...” (1142 sírfelirat).

Életem egy fontos, kiemelkedő része 1956, melyet egyáltalán nem úgy életem át, mint ahogy azt mostanában a legtöbb könyvben leírják.

Mivel a Móricz Zsigmond körtéren laktam a barátommal, V. K.-vel, aki a műszaki egyetemre járt, így a kivett közös szobánk találkozóhelye lett a másként gondolkodó ifjúságnak. Összejöveleteket, vitaesteket tartottunk, néha alig férünk be a szobába. A téma állandóan a megszállók és magyar pribékeik voltak. Itt elemeztük ki, hogy egy néma tüntetés milyen hatást váltana ki, valamint milyen hatással lenne ránk nézve. És merne-e valaki hozzánk csatlakozni. De mi-

kor az aulából kiléptünk, már valaki bekiabálta, „Ruszkik, haza!"; mire a Blaha Lujza térre értünk, már a tömeg az összes ötágú csillagot leverte, és indultunk a Hősök terére. A későbbiek során úgy alakultak a dolgok, hogy a körtér védelmét a 16. sz. alatti lakhelyemből voltam kénytelen irányítani. Itt kell megjegyezni, hogy Nagy Imrét mi nem pozitív hősként értékeltük, mert véleményünk szerint az ő bizonytalankodása, habozása nagyban befolyásolta a külföld véleményét és a forradalom bukását. Mikor megjelentek a szovjet tankok, és a mi karabélyainkkal semmire sem mentünk, vártuk az amerikaiak lépését napról napra, óráról órára. Édesapám a taszári reptérről repülőgéppel élelmiszert (Batén és környékén adták össze) hozott a felkelőknek, valamint zsákokba rejtett pisztolyokat és katonapuskákat. Mikor apám látta, hogy teljesen reménytelen a harc, repülővel Taszárra vitt. Évtizedekig Budapesten kerestek, közben mi Batéban bujkáltunk, nyíltan, úgy, hogy mindenki tudta, hogy mit tettünk a forradalomban, de egyetlen feljelentés sem érkezett ellenünk, ami a halálunkat jelentette volna. Édesapám olyan alázattal beszélt a falu népéről, hogy én még most is meghatódok tőle („Ezek hős népek”), amihez én mindig igyekeztem csatlakozni. Ezen a fórumon is kijelentem, hogy a batéiak hősök, akiknek az életünket köszönhetjük. Köszönöm! Köszönöm! Köszönöm!

Életem egy másik állomása, hogy 25 évvel ezelőtt, a szocialista rendszerben egy százötven éves kovácsműhelyből Szentendrén kialakítottunk egy vendéglőt, melyet a rég múlt idők használati tárgyaival rendeztük be: kovácsszerszámok, bilincsek, kínzóeszközök, elfelejtett hangszerek és zenegépek, wurlitzer, fonográf, len- és kenderfeldolgozó eszközök, lovagi páncélok, kolompok, erdélyi ikonok és még hosszú ideig sorolhatnám. Állandó néprajzi tárlatot létesítettünk. Az eredeti régiségek hatására három filmet forgattak itt, nagyon felkapott helye lett az országos és világhírességeknek. Olyan barátokra tettünk szert, amilyeneket másképp talán nem is lehetne elképzelni: Mikisz Teodorakis, Marcello Mastroianni, Anita Ekberg... Több világbajnok itt tartotta győzelmi rendezvényét. Államfők, miniszterek, nagykövetek, papi méltóságok, továbbá zeneszerzők, írók, politikusok, és még hosszan sorolhatnám. (Négykötetes vendéglátásunk elolvasása kárpótol azért a sok munkáért, mit 25 év alatt munkával eltöltöttünk.) Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke éttermünkben tartotta 75. születésnapját. 1999-ben adtuk ki a *Gourmet Guide, Vendéglátási elit Magyarországon* című könyvünket, melyben a legjobb magyar cukrászdákat, vendéglőket, éttermeket, borászatokat és termékeiket ismertetjük öt nyelven.

1959-ben nősültem meg, feleségem nemesi családból származik (aminek ez idáig többnyire csak hátrányát éreztük). Nejem: Besztercsényi Noémi, anyja neve Mesterházy Mesterházy Antónia. Egy fiunk született: Norbert, négy unokám van: Mónika (jogi egyetem), Norbert, Nóra (általános iskola), Noel (óvoda).

